

Haziran Ayı Olayları Üzerine

İçinde bulunduğumuz Haziran ayının yoğun bir gündemi var. Geçen yıl bu ayın olaylarını liste halinde vermiştik. Haziran ayı boyu da gündemi takip etmeye çalışmıştık. Yine geçen yıl, Cemil Meriç'in 20. vefat yılı dolayısıyla bir de özel sayı sunmuştuk.

Tekrara meydan vermemek için bu yıl, ayın olaylarını liste halinde vermeyeceğiz. İhtiyaç duyanlar ayın olayları için, geçen yılki Akademik Sayfalar'ın ilk haziran sayısına bakabilir. Bu yıl da ay boyunca bazı önemli olaylara temas etmeye çalışacağız.

4 Haziran Ahmet Haşim'in 75. vefat yıldönümü. Özel sayımızda da ifade edildiği gibi, 1885 yılında Bağdat'ta doğan Ahmet Haşim, hem şiirde hem de nesirde güçlü bir şahsiyettir. İlk şiirleri on beş yaşlarında iken yayımlanmaya başlanır. Asil bir aileye mensuptur. Hayatı sıkıntı içerisinde geçer ve 48 yaşında da hayata veda eder. Onun sık sık tekrarladığı bir mısra şudur:

M. Ali UZ

***Komadı gitti bu devlet
bizi âdem yerine***

Zaman zaman da ölümü düşünen Haşim, garipliğini de şu iki mısra ile dile getirir:

***Durgun suya baktım ve
dedim: Ah! Ölebilsen,
Madem ki yok ağlayacak
mevtime kimsem!***

Bilindiği gibi bu yıl Kaşgarlı Mahmut ve Yahya Kemal yılı. Bu yıl, iki özel sayımız da onlarla ilgili olacak. Bu sayımızda İbni Sîna'nın vefat yıldönümü dolayısıyla onunla ilgili iki yazıya yer veriyor ve bu büyük Türk hekimin ve düşünürünü rahmet ve minnetle anıyoruz.

Bu ayın önemli olaylarından birisi de tarihte Vaka-i Hayriye adıyla anılan Yeniçeriliğin kaldırılmasıdır.

I. Murat zamanında kurulan Yeniçerilik, tarihte büyük savaşların kazanılmasına sebep olmuş, İstanbul'un fethine damgasını vurmuş ve hakkında gazeller yazılmış,

fakat zamanla bozularak varlığı, tehlikeli bir hâl almaya başlamıştır.

III. Selim tahttan indirildikten sonra, o zaman veliaht-şehzade olan Sultan Mahmut'a devletin geleceğinin, ocağın kaldırılmasında olduğuna iyice inandırmıştı. Sultan II. Mahmut ocağın kaldırılması için 17 yıl bekledi.

"İsterük", "istemezük" nidalarıyla sık sık kazan kaldırıp kelle isteyen yeniçerilerin son isyan hareketi, 14 Haziran günü akşamı başladı. Ocak, kazan kaldırıp Et Meydanı'nda tecemmü eylediler.

Bu sefer devlet hazırlıklı idi. Devlet ve din adamları, İstanbul halkı padişahın etrafında kilitlendi. Şeyhülislam Tahir Efendi, 3500 medrese talebesi ile harekete katıldı. Yeniçeri Ocağı dışındaki bütün ocaklar sultana sadakatlarını bildirdi. Sultan Mahmut bizzat eliyle Sancak-ı Şerifi çıkartıp sadrazamla şeyhü-lislâma:

"- İşte Sancak-ı Şerif, Sultanahmet Meydanı'na dikilsin ve vatânını seven her İstanbullu, altında toplansın." dedi. Sultanın emrine uyulup, herkes Sancak-ı Şerifin altında toplanarak harekete katıldı.

Topçu yüzbaşı Karacehennem İbrahim Ağa'nın top atışı ile Yeniçeri Ocağı bir anda darmadağın oldu. Elinden çok çektiği İstanbul halkı, ocağa son darbesini vurdu. 15 Haziran 1826 tarihi akşamında artık dünyada Yeniçeri Ocağı diye bir ocak yoktu. O gün 6 bin yeniçerinin boynu vuruldu. Saray ve halk rahat bir nefes aldı. Ertesi günden itibaren de uzak yerlere 20 bin Yeniçeri sürgüne gönderildi.⁽¹⁾

Burada önemli ve tehlikeli olan, fikirden yoksun, kaba kuvvete dayalı "İsterük, istemezük" zihniyettir. Bu zihniyet asla hortlatılmamalıdır.

Tarihte Vaka-ı Hayriye diye anılan bu olaya Keçecizade İzzet Molla şu kıta ile tarih düşer:

*Tecemmû eyledi Meydân-ı lâhme
Edip küfrân-ı nîmet nice bâğî
Koyup kaldırmadan ikîde birde
"Kazan devrildi, söndürdü
ocâğı"⁽²⁾*

465 yıllık ocak böylece tarihe karışmış oldu.

1- Yılmaz Öztuna, Büyük Türkiye Tarihi, İstanbul 1978, cilt 6, s. 445.

2- Tecemmû: Toplanma, Meydân-ı Lahm: İstanbul'da Etmeydanı, Bâğî: Haydut, eşkıya.

Aczimin Giryesi

Millete Hizmet

Kim istemez bu necip millet gelişip yükselsin
Lakin onu yüceltecek başkası değil, sensin.
Vatana, millete hizmet etmek de ibadettir,
Devam et ibadete, dayansa da seksene sin.

Ahmet Serçi

YAHYA KEMAL'İN DİLİNDEN İSTANBUL'UN FETHİ

Ölümünün 50. yılı olması hasebiyle (öl. 1 Kasım 1958) 2008 yılı kendisine hasredilen Yahya Kemal Beyatlı, Türk Edebiyatı'nın büyük şairlerden biridir. Nesir sahasında da güzel eserleri bulunmasına rağmen şairliğiyle isim yapması, şair yaradılışlı oluşu ve şiirdeki büyük yeteneği ile açıklanabilir. “*Bu dil ağzımda annemin sütüdür*” cümlesinde güzel bir söylemle nitelediği pürüzsüz ve sade Türkçe ile söylenmiş şiirlerinde kelimeleri mısralara ipliğe inci dizer gibi dizmiş, bu sayede isminin ölümsüzleşmesini sağlamıştır. Fakat O'nun şiirdeki büyüklüğünü sadece yeteneğiyle sınırlamak, şiirlerine maya olan diğer hususiyetleri göz ardı etmek olacaktır. Şiirin, bu şiirin mayasındaki musiki, engin tarih kültürü ve geçmişe olan saygınlıkla birlikte değerlendirildiğinde daha bir anlam kazanacağını söyleyebiliriz¹.

Yahya Kemal Beyatlı, edebiyatın dışında tarihle ilgilenmiş ve tarihin önemini yazılarında belirtmiştir. Onun tarihe verdiği önemi, Edebiyat Fakültesi öğrencilerine yaptığı şu konuşmayla daha iyi anlayabiliriz:

“Gençler!..

Şimdi sizlere bildiğiniz bir konudan söz edeceğim. Buna rağmen siz Edebiyat Fakültesi öğrencilerine tarihle ilgili bir konuşma yapmayı uygun gördüm.

Bugün biz ecdadımızın bize bıraktığı vatan üzerinde yaşıyoruz. Osmanlı İmparatorları 1683'te Viyana kapılarına kadar gitmiş, Asya ve Afrika'yı kendi boyunduruğu altında yaşatmıştır. Görü-

yorsunuz ki, tarih daima gözlerimizin önündedir ve zaten önünde bulunmalıdır. Çünkü, edebiyat tarihsiz yapılmaz. Edebiyatsız bir tarih tasavvur edilemez. İşte bunun için bir üniversite gencinin bilmesi lâzım geldiği yegâne şey, tarihtir.”

Yahya Kemal, Türk tarihini incelerken, olay hakkında tam bir bilgi sahibi olmak gayesiyle, yabancı tarihçilerin eserlerinden de faydalanmıştır.

Tarihin, yalnız milletlerin geçmişi hakkında bilgi vermekle yetinmeyerek, gelecek için de önemli rolü olduğunu belirtir. Geçmiş olaylardan insanların ders alması gerektiği, bütün tarihçiler tarafından kabul edilmiş bir prensiptir. Kendisi de bu prensibe bağlıdır.

Türk tarihini ve özellikle Selçuklu ve Osmanlı tarihlerini incelemiştir. İstanbul'un fethiyle çok ilgilenmiş ve bu konuda birçok konferanslar vermiş ve yazılar yazmıştır. Fetih'le ilgili yazılarında; Bizans Kayseri Konstantin Dragazes'in başmabeyincisi Phrantzes'in

(1) Gencay ZAVOTÇU, “Yahya Kemâl Beyatlı'nın Neo-Klasik Şiirleri”, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (6) 2003 / 2: s. 137-138.

hatıralarından, Bizans tarihçisi Dukas'tan, Kardinal İzodor'dan, Venedik gemisi doktorlarından Barbaro'nun hatıralarından, Fatih Sultan Mehmed'in bir ara hizmetinde bulunan tarihçi Kritodulos'tan ve Osmanlı tarihçisi Tursun Beğ'den faydalandığını söylemiştir. Bir yazısında özetle:

“Bizans daha Romalılarda iken Fatih Sultan Mehmed burasını zapt etmeğe karar vermişti. Sultan Fatih, bunu yapabilmek için Hisar'ın inşasına başlanması lüzumunu hissetti. Ve zaten Boğazkesen hisarının taşını bizzat kendisi koymuştur. O zaman surların inşasına başlandığını duyan Bizans Kayzeri Dragazes buna mani olmak istemişti. Fakat, Balta oğlu Süleyman Bey donanması buna engel olmak için uğraşanları Karadeniz'den Boğaz'a girerek püskürtmüştür. Hicri 856 baharında başlanan sur altı ay zarfında tamamlanıyordu. Bu arada Fatih, Edirne'ye gitmiş ve muhasara hazırlıklarını yapmağa başlamıştı. Altı ayda bitirilen hisar için Evliya Çelebi, “Kırk günde ikmal edilmiştir.” der. Hakikaten bu kısa zamanda ikmal edildiğine dair orijinal bir buluştur. Surlar ikmal edildikten sonra muhafız olarak Firuzaga, surların başında kaldı. Bu arada Fatih, muhasarayı kolaylaştıracak topları hisara yerleştirdi.

Bütün hazırlıklar ikmal edildikten sonra top gürültüleriyle Bizans'a harp ilan edildi. İşte o sırada kır kabvesinde oturan ihtiyarlar İstanbul'un işgal haberlerini bekliyorlardı. Nihayet o mutlu gün de nasip oldu ve şimdi Fatih

Camii'nin bulunduğu yerde, Sultan abdest alarak ezanlar okunmağa başlandı. Ne zaman Fatih Camii'nin önünden geçilse yine ilk günü gibi ihtiyarların abdest aldıkları ve Müslüman imanının nur yağdırdığı ezanlar okunur.” der.³

O, başka bir konferansında sorduğu: *“Kaza ve kaderin esrarlı bir hükmü, Türklüğü Bizans'ın verasetine asırlarca sevk etmiştir. 1453 Mayıs'ının yirmi dokuzuncu Salı sabahı yerine gelmiş olan kaderin hükmü, tarihte acaba kendini ne kadar evvel hissettirmiştir?”*⁴ sorusunu yine kendisi cevaplar. Bizanslıların Türklerle ilk münasebeti Ayasofya'nın bânisi büyük imparator Jüstinyanus zamanında, Hicret'ten yaklaşık bir asır önce vukua geldiğini ifade ettikten sonra, Peçenek, Kuman, Oğuz ve Vardar Türklerinin Bizans ve Avrupa topraklarındaki macerasını özetleyip sözü 1071 Malazgirt Meydan Muharebesi'ne getirir. Bu savaş, yaklaşık dört asır sonra dünya tarihini değiştirecek Fetih hadisesini hazırlayan en etkili vakadır zira. Nitekim Anadolu topraklarının doğusunda cereyan eden bu hadisenin üzerinden daha on yıl geçmiştir ki, Fenerbahçe ve Üsküdar'da Müslüman Türk'ün nal sesleri işitilir. 1389 (Birinci Kosova Savaşı)'dan sonra artık bütün dünya Bizans'ın akıbetini bekler olmuştur. Ve 1453 yılı Mayıs'ının 29 uncu Salı günü İstanbul'un fethedildiğini şu sözlerle nakleder:

“1452'de genç hükümdar, bütün devlet erkânıyla ve donanma ile Gelibolu'dan Anadolu Hisari'na geldi. Anadolu Hisari'nin karşısında büyük bir kale inşa etmek için lazım gelen bütün taş, kireç ve harç, usta, kalfa, amele, mühendis, herkes gemilerdeydi.

Fatih, hepsini birden bir mart sabahı karşıya geçirdi. Oradaki Bizans müfrezeleriyle bir muharebe başladı. Bu muharebede şehit düşen Türklerin Mezarlığı, Hisar'ın üstündedir. Hâlâ “Şehidlik” ismiyle yâd olunur.

Fatih başta olmak üzere, Sadrazam Halil Paşa ve diğer vezir ve serdarlar, o sırta 1452 senesinin Mart'ından

(3) TAMTÜRK, age. s. 46-47.

(4) TAMTÜRK, age. s. 47.

Ağustos'una kadar, beş ay zarfında el'an gözümlüz önünde duran ve İstanbul'un Fethi'ni bir levha gibi hatırlatan Rumeli Hisari'ni inşa ettiler.

Bir sene sonra, 1453'te Türklüğün hafızasında daima mübarek bir rakam gibi duracak olan bu tarihte, ordu Edirne'den ve donanma Gelibolu'dan İstanbul üzerine yürüdüler. İstanbul Muhasarası, 6 Nisan'da başlamış itibar olunduğuna göre elli üç gün sürdü. Donanma, Haliç'i kapatan zinciri kıramadı. Şehre hücum Haliç tarafındaki surlardan daha kolay olabileceği için, donanmanın bir kısmı karadan Haliç'e geçirildi. Türk hayalinde daima bir irade ve himmet hamlesi gibi kalacak bu tablo millî tarihimizin en güzel levhalarından biridir.

Ancak karadan geçirilmiş olan bu ince donanma da ümit edilen işi göremedi. Bütün iş yine orduya kaldı. Elli üç gün çetin bir muhasaradan sonra ordu, Edirnekapı ile Topkapı arasındaki münhat (engin, alçak) yerde bulunan beşinci askerî kapıdan Mayıs'ın 29 uncu Salı sabahı İstanbul'a girdi.⁵

Üstat Beyatlı, Türk'ün dünya tarihini değiştiren bu şeref tablosunu meydana getiren askeri, "mef'ülü / fâilâtü / mefâilü / fâilün" vezniyle kaleme aldığı beş beyitlik "İstanbul'u Fetheden Yeniçeriye Gazel" şiiriyle ölümsüzleştirmiştir. İşte o şiir:

1 Vur pençe-i Ali'deki şemşir aşkına

(5) TAMTÜRK, age. S. 50-51.

Gülbangi âsumânı tutan pîr aşkına

2 *Ey leşker-i müfettihu'l-ebvâb vur bu gün Feth-i mübîni zâmin o tebşîr aşkına*

3 *Vur deyr-i küfrün üstüne rekz-i hilâl için Gelmiş bu şehsüvâr-ı cihangîr aşkına*

4 *Düşsün çelengi Rûm'un eğilsin ser-i Frenk Vur Türk'ü gönderen yed-i takdîr aşkına*

5 *Son savletinle vur ki açılış bu sûrlar Fecr-i hücum içindeki Tekbîr aşkına⁶*

Açıklamalar:

1. *Hz. Ali'nin pençesindeki kılıç; duası göklerde yankılanan pîr aşkına vur.*

[Gülbang, bir ağızdan yüksek ses çıkarma; bir topluluğun bir ağızdan ve makamla söylediği dua; Bektaşî ve Mevlevî törenlerinde pîrleri anmak amacıyla yüksek sesle okunan ilahi veya dua; sarayda belirli törenler sırasında yüksek sesle okunan dua; askerlerin düşmana saldırdıkları anlarda "Allah Allah" diye bağırmaları; edebiyatta bülbül sesi anlamlarına gelen Farsça bir birleşik kelimedir. Bu anlamlarının yanı sıra "Gülbang-i Muhammedi" terkihi de ezan karşılığı olarak kullanılmıştır.

Yahya Kemal'in yukarıdaki beytinde geçen gülbang, her ne kadar zikir,

(6) Yahya Kemal BEYATLI, Eski Şiirin Rüzgârıyla, Yahya Kemal Külliyyatı (2), Baha Matbaası, İstanbul, 1962, s. 27.

vird anlamındaysa da yeniçerilerin dusasına da telmih yapılmıştır.

Yaygın kanaate göre, bu ilk Osmanlı ordusunun kuruluşunda, isimlendirilişinde Hacı Bektaş-ı Veli'nin himmeti vardır. Bundan dolayı Hacı Bektaş-ı Veli bu ocağın "pîr"i kabul edilmiştir. Yeniçeriler, maaş dağıtımından önce, günlük et istihkakı verilirken ve savaşa başlanacağı sırada: "*Allah Allah, illallah, baş uryan, sine puryan, kırılıç alkan, bu meydanda nice başlar kesilir, olmaz hiç soran, Eyvallah Eyvallah kabrımız kılıcımız düşmana ziyan, kulluğumuz padişaha ayân, üçler, yediler, kırklar, gülbang-ı Muhammedi, nûr-ı Nebî, kerem-i Ali, pirimiz, sultanımız Hünkâr Hacı Bektaş-ı Veli demine bu diyelim hû!*" diyerek gülbang çekerlerdi.^{7]}

2. Ey kapıları açan asker! Bugün, apaçık fethi tazmin eden o muştuk aşkına vur.

[Yahya Kemal, bu beyitte sevgili Peygamberimizin: "*Kostantiniyye (İstanbul), mutlaka fetholunacak! Onu fetheden emir ne güzel bir emir; onu fetheden asker ne güzel bir askerdir!*" mealindeki ünlü hadisine telmih yapmıştır.]

3. Küfrün kilisesi üstüne bilâli dikmek için gelmiş bu cihan fatihi usta binici (kumandan) aşkına vur.

[Kanımızca üstat Yahya Kemal bu beytinde iki telmih yapmıştır. Bunlardan ilki Avnî mahlasıyla şiirler yazan Fatih'in:

*"İmtisâl-i câhidü fillâh olubdur niyyetüm
Din-i İslâm'ın mücferred gayretidür gayretüm"*⁸

beytiyle başlayan ünlü gazelinedir.

"Niyetim, Allah için küfürle savaşın örneğini ortaya koymaktır; (bu sebeple) gayretim, sadece ve sadece İslâm dininin gayretidir.

Niyetim, Hakk'ın üstünlüğü ve Allah'ın rütbesini yükselttiği velile-

rin himmetiyle kâfirleri baştanbâşa kabreylemektir.

Dayanağım peygamberlerle velilerdir; fetih ve başarı ümidimin tezliği Hakk'ın lütfundandır.

Dünyada nefis ve mal ile yaptığım cihada şaşılmasın; şükürler olsun ki gazaya binlerce meylim vardır.

Ey Mehmet, Seçilmiş Ahmed'in mucizeleriyle umarım, devletim din düşmanlarına galip gelir."

şeklinde günümüz Türkçesiyle nesre çevirebileceğimiz bu gazelinde Fatih, yaşama gayesini açıkça ortaya koymaktadır.

Beytin ikinci mısraı da İstanbul kuşatma altındayken Bizans'a yardıma gelen Venedik gemileriyle yapılan deniz savaşı sırasında kendini tutamayan Fatih'in atını düşman gemisine doğru sulara sürmesini hatırlatmaktadır.]

4. Türk'ü gönderen takdir eli aşkına vur (da); Avrupa'nın başı eğilip Roma'nın tacı düşsün.

[Yahya Kemal'in bu beyti, Kaşgarlı Mahmut'un Divânü Lügâti't-Türk'ünde yazılı –hadis uzmanlarınca sahih görülme-yen- şu hadisi hatırlatmaktadır:

"Biz, Türk adını yüce Tanrı vermiştir; dedik, çünkü bize Kaşgarlı Halef oğlu imam, Şeyh Hüseyin; ona da ibnü'l-Garkî denilen kimse haber vermiştir ki:

İbn-i Ebi'd-Dünyâ'nın âhir zaman üzerine yazdığı kitapta Allâh'ın resülüne senedle ulaşan bir hadis yazılmış. Bu hadise göre yüce Tanrı buyurmuş ki: "Benim bir ordum vardır. Ona Türk adı verdim. Onları Doğu'da yerleştirdim. Bir kavme gazaplanırsam Türkleri o kavmin üzerine yollarım."^{9]}

5. Hücumun tan vaktindeki tekbirler aşkına bütün gücünle saldır ki bu surlar açılsın.

[Beyitte fethin, tekbirler eşliğindeki son saldırıyla 29 Mayıs 1453 Salı sabahı gerçekleşmesi vurgulanmaktadır.]

(7) Gülbang konusunda bk. Ahmet GÜNER, Tarih-katlar Ansiklopedisi, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1991, "Gülbank" maddesi, s. 144-145).

(8) Coşkun AK, Şair Padişahlar, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları/2725, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 2001, C. I, s. 113-114.

(9) Nihad Sami BANARLI, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, MEB Basımevi, İstanbul, 1971, C. I, s. 251-252.

Celaddin Kışmir'den Avlonyalı M. Ferit Paşa ve Seydişehirli Şeyh Abdullah Efendi ile İlgili Bir Hatıra

Mehmet Ali UZ

Geçenlerde Celaleddin Kışmir'le ilgili köşemde yayımlanmak üzere bir yazı hazırlıyordum. Merhumun, Mustafa Özcan Bey tarafından neşredilen, "Konya Yazıları'nı" karıştırırken, pek çok hatıra arasından Avlonyalı M. Ferit Paşa ve Seydişehirli Şeyh Abdullah Efendi ile ilgili olarak aktarılan bir hatıra dikkatimi çekmişti. Hatırayı aşağıda aynen nakledeceğim.

Avlonyalı Ferit Paşa'nın adı, haklı olarak en çalışkan ve Konya'ya en çok hizmet eden valiler arasında geçer. Paşa, kendisi gibi idareci olan Mustafa Paşa'nın oğludur ve Yanyalı'dır. Aslen de Arnavut'tur.

İyi bir tahsil gören Ferit Paşa uzun yıllar, Şûrâ-yı Devlet (Danıştay) üyeliğinde bulunduktan sonra, 1898 yılında Konya Valiliği'ne atanır. Paşa Konya'da büyük hizmetlerde bulunur. Konya Ovası'nın sulanması meselesine el atar. Başta Cambaz Deli Osman Ağa ve ileri gelen Konya eşrafının yardımları ile Çayırbağı suyunu Konya'ya getirir ve çeşmelerden pınar suyu akıtır. II. Abdülhamid'in eğitim seferberliğine büyük katkıda bulunur, pek çok iptidai ve rüştiye mektebi açar. Tarımda yeni araçlar ilk defa onun döneminde kullanılmaya başlanır. Konya Sanat Mektebi, Buğday Pazarı, Meram'da Deliklitaş Un Fabrikası, Konya İdadi Mektebi, ve bu mektep bahçesindeki Asar-ı Âtika Müzesi gibi önemli müesseseler onun zama-

nında açılır. Ferit Paşa Konya'da altı yıla yakın valilik görevi sırasında büyük işlere imza atar.

Paşa'nın Konya'ya olan üstün hizmetleri, zekâsı, cesareti ve tedbirli çalışmaları II. Abdülhamid Han'ın dikkatini çeker, 2003 yılında sadrazamlığa getirilir. Paşa, devlete pek çok başarılı hizmetten sonra rahatsızlanır, İtalya'da Sanremo şehrinde kalpten tedavi görürken 2 Kasım 1914 tarihinde vefat eder. Cenazesi memleketi Avlonya'ya getirilerek orada toprağa verilir.

Celaleddin Kışmir yazılarında Ferit Paşa ile ilgili pek çok hatıraya yer verir. Şeyh Abdullah Efendi ile ilgili hatıra ise şöyle:

"Nakşi tarikatına mensup olan Ferit Paşa sık sık teftiş bahanesiyle Seydişehir'e gelir ve şeyhi ziyaret edermiş.

Son defa Seydişehir'e gelmişler,

birkaç gün kalmışlar veda için şeyh Hacı Abdullah Efendinin medresesine gitmişler. Şeyh yüzlerce talebesini medresenin bahçesine çıkarmış dualar yapılmış ve en son Vali Ferit Paşa:

Allahısमारladık, ilk fırsatta yine ziyaretinize gelirim, deyince Şeyh Abdullah:

- Efendi: “Yolun açık işlerin âsan olsun , ama bu son görüşmemiz!” demiş. Şeyhin kerametine vakıf olan paşa buna bir ölüm tevehhüm ederek telaşlanmış. Bunu hisseden Şeyh:

- Bir daha görüşemeyeceğiz. Bu sizin için hayırlıdır, demiş. Antalya sancağına teftişe giden Ferit Paşa, Antalya'ya varmış. İstanbul'dan sadrazam tayin edildiğine dair tel almış. Ferit Paşa olayı Padişah Abdülhamit'e hikâye etmiş. Abdülhamit şeyhe maaş tahsis etmiş. Şeyh: “ Biz parayı n'edelim. Sadaka kabul etmeyiz” de-

miş. Maaşı kabul etmemiş. Bunun üzerine Abdülhamit, şeyhin başkaca arzuları olup olmadığını sordurmuş. Şeyh: “Oğlumuz Hâcegân Hastadır. Tedavisine lütuf buyurunlar” cevabını vermiş. Padişah tarafından Hâcegân İstanbul'a götürülmüş ve müptelâ olduğu fituktan, Hünkâr Hasatahanesi'nde ameliyat olmuştur.” (1)

“Baha Veled'den Günümüze Konya Âlimleri ve Velîleri”nde Şeyh Abdullah Efendi'nin hayatından bahsederken: “Zamanın devlet büküklerinin de sevgi ve itibarını kazanır. II. Abdülhamid Han'ın bile iki defa kendisini gizli olarak ziyarete geldiği rivayet edilir.” demişiz.(2) Demek ki, II. Abdülhamid'in Şeyh Abdullah Efendiye olan ilgisi bu menkıbeden kaynaklanıyormuş.

Bilindiği gibi şeyhin vefatından sonra Hıdır Mescidi denilen bugünkü türbesi de Abdülhamid Han tarafından yaptırılmıştır.

Yalnız Ferit Paşa'nın sadrazam olduğu yılla, Şeyh Abdullah Efendinin vefat tarihi arasında bir uyumsuzluk var. Şeyh Abdullah Efendi, 1901 yılında vefat etmiş, öyle yazmıyız. Ferit Paşa'nın sadrazam tayin edildiği tarih ise, 1903 yılıdır.

Bu anlatılanlar bir menkıbe mi, yoksa sadrazamlık müjdesi daha önce mi verildi konusunu akla getiriyor. Eğer bu anlatılanlar doğru ise o zaman şeyh efendinin vefat tarihinin, 1903 yılı olması gerekir. Şayet tarihlerde bir uyumsuzluk söz konusu değilse, şeyh Efendi önceden kendi vefatını da haber vermiş oluyor.

Bu husus yeniden bir araştırmaya ihtiyaç gösteriyor.

Mustafa Özcan, a.g.e. s.85.
Uz, a.g.e. s.304.

KADERDE CEZAEVİNE GİRMEK DE VARMIŞ

Hâlit GÜLER

Emekli Diyanet İşleri Başk.
Yrd.

Mü'min kimse, kadere inanır; lâkin kaderinin ne olduğunu veya ne olacağını bilemez. Bilemediği için de kaderinin iyi olması için gayret sarf eder. Sarf ettiği hâlde kaderinde kötü şeyler olsa bile, kötü şeylerin günâhını, iyi olması için sarf ettiği gayretin de sevabını kazanır. Sonunda kaderim böyleymiş, ben ne yapabiliydim ki diye bir köşeye çekilip hayata küsmez. Kaderin kötülüklerine tövbe ve istiğfarda bulunur, gelecek ömrünü de iyi ve güzel geçirmek için iradesini o yönde kullanır.

Benim kaderimde cezaevine girmek de varmış. Şikâyetçi değilim. Bu duruma razıyım, ama bir daha girmek için de çaba sarf ederim. Yani cezaevine girmeyi gerektirecek suçlar işlememeye ve kötülük yapmamaya çalışırım. Bu tedbirli ve temkinli hareketime rağmen suç işler veya kötülük yaparsam, o zaman da Allah'tan gelene razı olurum.

Merkezi Konya'da olan Türkiye İmam-Hatip Okulları Mezunları Derneği adına İslâm'ın İlk Emri OKU adıyla dinî, içtimaî ve edebî aylık bir mecmua çıkarıyorduk. İlk sayımız Mart 1961 de çıkmıştı. Mecmuanın ilk sayısından itibaren cemiyet adına sahibi Mustafa Pektut, mesul müdürü Hâlit Güler'di. Finans kaynağımız arkadaşlarımızın cüz'i katkıları ve satıştan elde edilen meblağ. Ticari bir kuruluş değildi ve çalışanlar hiç maaş almazlardı. Konya İmam-Hatip Okulundan mezun olanlar topyekûn bu mecmuanın sahibi, mesul müdürü, yazarı ve destekleyicisi idiler. Formaliteyi tamamlamak için onlar adına sorumluluğu iki arkadaşımız yüklenmiş.

Mecmuanın idare yeri Konya Kapı Câmîinin kiblesinde marangozlar içerisinde bir binânın ikinci katında tek odalı bir yerdi. Dergiyi postaya vereceğimiz zaman paketleme işinde kullanılan büyükçe bir masa, küçük bir de çalışma masamız vardı. Arkadaşlarımız geldikleri zaman otursunlar diye üç beş tahta sandalye... Hepsi o kadar.

Yıl 1963, Aralık ayı. Vakit, akşam olmak üzere... Mecmuamız İstanbul'da Ahmet Sait Matbaası'nda basılıyordu. Ahmet Sait, İstanbul'un en güzel dizgi ve baskı yapan matbaasıydı. Mecmuamız daha güzel çıksın diye bastırıyorduk. Abartmıyorum, maddî imkânlarımız yeterli olsaydı o günün heyecanı ile biz bu mecmuayı Avrupa'da bile bastırabilirdik. Dinî içerikli bir mecmuanın en güzel şekilde çıkartılması hedefimizdi. Onun için orada bastırıyorduk. İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsünde okuyup da bu işle uğraşan başta rahmetli Mustafa Pektut, Mehmet Doğru ve Haki Demir olmak üzere Konyalı arkadaşlarımız vardı. 31. sayımızın İstanbul'dan gelmesini bekliyorduk. O sırada içeriye daha önce hiç görmediğimiz iki kişi girdi. Polis oldukları akşama yakın gelişlerinden, hâllerinden ve soğuk bakışlarından anlaşılıyordu. Suçlu ve kaçak birisini aradıkları her hâllerinden belliydi. Arkadaşlarımızın arasından beni işaret ederek – Demek ki tanıyorlarmış- “Bizimle gelir misiniz?” dediler. Hiç itiraz etmeden peşlerine takıldım. Gele gele geldik hükümet binasının içindeki karanlık ve soğuk merkez karakoluna. Resmi daireler kapandığı için kimlik tespitinden sonra beni he-

men nöbetçi mahkemeye sevk ettiler. Mahkeme beni, hiç dinlemeden, sağlık kontrolünden bile geçirilmeden ve bir şey de sormadan hakkımda verilmiş olan gıyabi tevkif kararını vicahiye çevirerek cezaevine gönderdiler. Arkadaşlarımla veya yakınlarımla haberleşme, vedâlaşma şansım ve zamanım bile olmadı. Sağlık olsun, demek ki bu işler böyle oluyormuş diyerek rıza gösterdik ve cezaevinin yolunu tuttuk. O günler bir yandan resmî imamdım diğer yandan Konya Yüksek İslâm Enstitüsünde de öğrenci idim. Devletin denetim ve gözetiminde çalışıyordum. Dağda eşkiya ve kırdâ çoban değildim. Bu durumda kaçmak veya kaçırılmak, gizlenmek şansım çok yüksek olduğu için tam tevkif edilecek adamdım. Belki bir daha bulup dışarıda tutarak muhakeme edemezlerdi.

Akşamın karanlığında cezaevinin demir kapıları büyük bir gürültü ile üzerime kapandı. Muamele vakit darlığı sebebiyle süratli bir şekilde yürütülebildiği için yarım saat içerisinde dışarı ile ilgim kesilmişti. Bundan sonra suç işleyecek hâlim yoktu. Beni teslim alan nöbetçi gardiyan (İşimiz her ne hikmetse hep nöbetçilerle; mecmuada nöbetçi arkadaşlarım, nöbetçi polis, nöbetçi mahkeme ve nöbetçi gardiyan) küçük bir koğuşun kapısından âdetâ içeri atıverdi. İçerdekilerin misafirperverliğine emanet ederek kapıyı suratıma kapattı.

Tam kapıdan girerken arkamdan bir delikanlı: “Hâlit ağabey, sen ne arıyorsun burada?” diye seslendi. Arkama dönüp baktım, bana seslenen rahmetli Hasan Kulu idi. Bu ses bana bir kurtarıcı melek sesi gibi geldi. Çok şükür bir tanıdık varmış diye bayağı rahatladım ve sevindim. O, çalışmalarımızı ve mecmuayı bildiği için ona meseleyi anlatmak kolay olacaktı. O akşam daha yatacağım ranzanın üzerine oturmadan hemen cezaevinin berberine götürdüler. Saçlarımı sıfır numara tıraş ettirdiler. Bu muamele bana çok dokunmuş olacak ki, saçlarım ondan sonra dökülmeye başladı ve başım

bir daha ısınmadı. O zaman çok üşümüş olacak ki hâlen başım ağrır. Benim, imam olduğum, Yüksek İslâm Enstitüsünde öğrenci olduğum hiç kimsenin umurunda değildi. Daha ilk akşam benim gelişimi, cezaevine bir matbaacı getirmişler şeklinde anlatıyorlardı. Ben bu sözü bir de Fatih'e müftü olarak atandığım zaman duymuştum. Önemli bir zatın müritleri, ilçelerine müftü oluşumu Fatih Müftülüğüne bir matbaacı veya gazeteci tayin edilmiş şeklinde yaymışlardı. Hâlbuki o zaman ben Fâtih Müftülüğüne gazeteden değil, Kadıköy Müftülüğünden naklen gelmiştim ama onlardan birisi değildim.

O akşam beni, cezaevine ilk gelen suçlu veya zanlıların, esas koğuşlarına geçmek üzere bekletildikleri eni boyundan uzun bir koğuşa koymuşlardı. Burası altı üstü 10 kişinin kalabileceği genişlikte bir yerdi. Şurada yatacağın, diye bir yer gösterdiler, oraya uzandım. O geceyi nasıl bir ortamda geçirdiğimi pekiyi hatırlayamıyorum. Zaten hatırlayacak durumda da değildim. Sağ tarafımda cinayet zanlısı Aksaraylı birisi yatıyordu. Sol tarafımda ise okula gidip gelirken yolda bazen rastladığım Doğanlar Mahallesi'nden kullanıcı veya satıcı bir esrarkeş yatıyordu. Burası cezaevi olduğuna göre yatak komşularımızın böyle olmaları normaldi. Esas normal olmayan benim orada bulunmam idi. Aslında yadırganacak bir durum değildi. İlk akşam olduğu için olsa gerek biraz zoruma gitmişti. Değişiklikten hoşlanmayan insanların, çok konforlu yerler bile hoşlarına gitmeyebilir. Sonra ben buraya apar topar getirilmiştim. Koğuşumu ve komşularımı falan seçecek zamanım ve şansım yoktu. Hakkımda böyle bir davanın açılmış olduğundan cezaevine girinceye kadar haberimiz yoktu. Olsaydı en azından hazırlıklı olurum ve bu hâl benim için sürpriz olmazdı.

Ertesi gün cezaevine bir matbaacı suçlu getirilmiş haberi daha çok yayılmıştı. Sonra bu haber matbaacı değil,

imammış şekline dönüştü. Daha sonra da hem imam, hem gazeteciymiş şeklini aldı. Herhâlde en doğrusu da bu idi. Pek gazeteci sayılmazdım ama imam olduğum kesindi.

Geceyi cezaevinde bahsettiğim şartlarda geçirdim. Ertesi gün tevkif edildiğim haberi herkes tarafından duyulunca önce ailem çok telaşlanmış, annem ve babam çok üzülmüşler. Hiç başımıza gelmiş bir olay değildi. Oğlum Mustafa henüz bunları anlayacak yaşta değildi. Okuyucularımız, akraba ve dostlarımız çok üzülmüşler. Yüksek İslâm Enstitüsünde öğrenci olduğum için başta hocalarım olmak üzere Yüksek İslâm Enstitüsü camiası da müteessir olmuş. Olayın zanlısı ben dâhil hiç kimse böyle bir şey beklemiyordu. Haklarımızda soruşturma başlatıldığına dair bir duygumuz da yoktu. O anda yurtdışı dâhil İslâm'ın İlk Emri OKU Mecmuasının 10 binin üzerinde abone dâhil 15 bin satışı vardı. Onun için tevkif edilmem haberi geniş yankı yaptı ve ses getirdi. Her nedense o zamanki mahalli basın sanki memnun olmuş gibi tepki göstermiyordu ve tutuklamayı basın ve düşünce özgürlüğüne aykırı bile bulmuyordu herhâlde. Mahkûmlar gazeteci olduğumu biliyorlardı da, dışarıdaki mahalli basın ve gazeteciler sanki bilmiyordu.

İmamlık yaptığım Büyük Kumköprü Mahallesi Hasta Mehmet Camii'nde Koca Mehmet (İyioldu) Ağa isminde cemaatimden birisi vardı. Beni çok severdi. Benim de ona büyük saygım vardı. Sanki İslâm'ın İlk Emri Oku Mecmuasında fahri olarak çalışanlardan birisi gibiydi. Mehmet Ağa aynı zamanda mahallenin muhtarıydı. Altı sene aralıksız o câmide imamlık yaptım, tam altı sene Mehmet Ağa, bıkmadan, usanmadan ve aksatmadan sabah namazlarında o câminin sobasını yaktı. Ben, bunun canlı şahidiyim. Yatak yorgan başta olmak üzere bana lâzım olacak eşya cezaevine getirildi. Dışarıda ne olup bittiğini tam bilmiyordum. Yalnız babamın şimdiye kadar böyle bir şey hiç

başımıza gelmediği ve karakolun yolunu bile bilmediğimiz için: "Neredeyse benim oğlumun bulun getirin." diye feryat ettiğini arkadaşlar söylediler. Birkaç gün sonra bu hâle ben de ve ailem de alıştık. Benim imam olduğumu öğrenince bazı mahkûmlar beni, benim kaldığım koğuşun simetriği sayılabilecek kendi koğuşlarına hemen aldırıldılar. Aldırış sebepleri de benim kendilerine imamlık yapmam imiş. Orası biraz daha rahattı. Her tarafı cezaevi ama insan buraya düşünce, burada bile rahat edebileceği bir yer arıyor. Cezaevinin içinde demek ki biraz daha rahat sayılabilecek yerler de bulunuyordu. Önceki kaldığım koğuş, bir dağıtım yeri gibi kullanılıyordu.

Yeni koğuşumda bana yine aşağı ranzalardan bir yer gösterdiler. Yukarıda kıdemli mahkûmlar kalıyordu, Öyle gelir gelmez hemen ikinci kata çıkmak mümkün değildi. Burasının da kendine göre kuralları vardı. İmam da olsan bu durum değişmiyordu. Hele ki ben cezaevinde, ikinci kata çıkma hakkını elde edecek kadar kalmadım. Kaçakçılıktan büyük cezalar almış Gaziantep'li iki mahkûm vardı. Saygılı görgülü ve terbiyeli insanlardı. Sanki ben onların misafiri gibi idim. Onların sayesinde aşağı ranzarda yatmam da yukarıdaki ranzalarda kalanlar gibi muamele görüyordum. İmamlıklarını da yaptığım için bana çok iyi bakıyorlar ve onlardan çok genç olma rağmen (29 yaşında idim) büyük saygı gösteriyorlardı. Cezaevinin câmisi vardı. Biz câmîye gitmiyor ve namazlarımızı cemaat hâlinde kendi koğuşumuzda kılıyorduk.

Benim cezaevine girip çıkmam Aralık 1963'te olmuştu. Tabii ki niye cezaevine girdi acaba, diye merak ediyorsunuzdur. Suçum basın suçu ve Tevhid-i Tedrisat Kanunu'na hakaret. Bir arkadaşımız İslâm'ın İlk Emri OKU Mecmuası imzasıyla iç kapakta Hadiseler-Düşünceler başlığı altında, ayın önemli olaylarını tahlil eden güzel yazılar yazıyordu. Eğitimle ilgili bir yazısında: "Bir gecede meş'um bir ka-

larla medreseler kapatıldı...” şeklinde bir cümle geçiyor. Meş’um kelimesini kanuna hakaret kabul eden savcılık, hakkımızda dava açıyor. Yazıyı ben yazmış değilim, diyebilirdim, ama mecmuanın meş’ul müdürü idim. Yazı İslâm’ın İlk Emri Oku imzasıyla çıktığı için benim yazmış olduğum düşünülerek beni tevkif ettiler. Yazarın ismini sordular, ben yazdım dedim. Eğer yazarın ismini verseydim netice değişmeyecek, bu sefer onu da tevkif edeceklerdi. Konya Barosu avukatlarından Haydar Koyuncu, M. Kubilay İmer, İstanbul Barosu Avukatlarından Bekir Berk, Isparta Barosu avukatlarından Husamettin Akmumcu ve Antalya Barosu avukatlarından Gültekin Sarıgül fahri olarak savunmamı üstlendiler. Tutukluluk hâlimin kaldırılması için bir üst mahkemeye itiraz ettiler ise de mahkeme itirazı reddetti ve tutukluluk hâlimin devamına karar verdi. On beş gün sonra mahkemem vardı. Babam ne derse desin, arkadaşlarım ne kadar üzülürlerse üzülünler o tarihi beklemekten başka çaremiz yoktu.

Aklı ersin ermesin, yetkisi olsun olmasın okuyucularımız benim dâva ile yakından ilgileniyorlardı. Bunu bana galen mektuplardan, masajlardan ve bana ulaştırılmak üzere müracaata bırakılan notlardan anlıyordum. Mahkemede şöyle söyle, böyle böyle; meş’um kelimesi şu anlama gelir, bu anlama gelir gibi düşüncelerle bana yol gösteriyorlardı. Benim için konuya yaklaşımları, hisleri ve heyecanları önemli idi.

Cezaevinde günlerim mahkûmlarla sohbet ve bahçede volta atmakla geçiyordu. Bir mahkûm veya bir zanlı cezaevine konduktan sonra istediğini yapabilir veya dilediği gibi hareket edebilir diye bir şey yok. Öyle bir serbestlik aşırı derecede dışarıda var, içeride yok. Dışarıyı da biraz kısıtlasalar ve disipline etseler içerisi belki bu kadar dolmaz. Cezaevinin içinde, daha çok gardiyanların asıp kestiği ve söz sahibi oldukları bir cezaevi daha var. Akşam

olunca koğuşları birbirinden ayıran koridorların demir kapıları öyle bir gürültüyle kapanır ki; koğuşlar arası irtibat tamamen kesilir. Asıl o zaman anlarsın cezaevinde olduğunu. Akşam olunca aynı koridora kapısı açılan birkaç koğuşa misafirlige gidebilirsiniz, o kadar. Arkadaşınızın sizi ağırlayacağı ve ikramda bulunacağı yer, yatağının üzeridir. Aslında her mahkûmun cezaevinde yatağına tahsis edilen yer kadar hakkı ve yetkisi vardır. Cezaevinde zaman hep aynıdır, ama gece hayatı gündüze nispetle biraz daha sıkıcıdır ve ürkütücüdür.

Cezaevine konmamdan iki gün sonra ziyaretime Konya Yüksek İslâm Enstitüsü Müdürü Veli Ertan ve yardımcı Necati Çerçioğlu geldiler. Kendileriyle cezaevi müdürünün odasında görüştük. Hocalarımın ziyaretleri beni memnun etti ve onore edici bir görüşme oldu. Bu arada ziyaretime gelenler çok oluyordu, ama ben ancak yakınlarımla görüşebiliyordum. Cezaevinde kaldığım kısa sürede sözlü ve yazılı birçok geçmiş olsun ve tebrik mesajı aldım. Hâlen sakladığım o mesajlardaki samimi ifadelerin sahipleri sanki benim yanımda ve yakınımdaydılar. Cezaevinde birbirimizden hiç ayrılmayan arkadaşlarımızla beraber gibiydik. Çünkü onlar beraber olma ve hatta benim yerime geçme niyetlerini her vesile ile ortaya koymuşlardı. Üzerinden yarım asra yakın zaman geçti. Hepsisi de çok değerli insanlar ve mesajlar, hayatta iştebileceğim çok güzel sözler.

Cezaevinde günde kahvaltı dâhil üç öğün yemek veriliyordu. Mahkûmların çoğu dışardan malzeme temin ederek yemekleri kendileri yapıyorlardı. Yapılacak başka işleri de olmadığı için zamana yayararak akşama kadar gayet güzel yemekler yapıyorlar ve vakit geçiriyorlardı. Benim kaldığım koğuştaki da güzel yemek yapanlar vardı. Ayrıca dışarıdan birisi bana her akşam yemek gönderiyordu. Sonradan yemek gönderen kimsenin, evleri de cezaevine yakın olan Feyzi Özçimi

ağabey olduğunu öğrenmiştim. Benim dışarıya minnettarlığımı artıran ve sıkıntılarımı unutturan insani yaklaşımlardan birisi de bu idi.

Ben cezaevinde iken Yüksek İslâm Enstitüsün Talebe Cemiyeti kongresi yapılmıştı. Cezaevinden kongreye tebrik ve başarı mesajı göndermiştim. Bir arkadaşımız tarafından kongrede okunan mesaj, dakikalarca ayakta alkışlanmış. O kongrede gıyabımda talebe cemiyeti başkanlığına seçilmişim. O sırada cezaevinde tutuklu bulunduğum için herhâlde arkadaşlarım beni ödüllendirmişler.

On beş günlük bir tutukluluk hâlinde sonra muhakeme oldum. Mahkeme salonu, duruşmayı takip etmek için gelenleri almadı. Halk meydanlara taşmıştı. İlk duruşmada mahkeme tutukluk hâlimin kaldırılmasına karar verdi. Mahkemeye avukatım olarak Bekir Berk, Haydar Koyuncu, M. Kubilay İmer ve Husamettin Akmumcu katılmışlardı. Mahkemeyi takip için gelen kalabalık, hükümet meydanını doldurmuştu. Her nedense ilgi çok büyüktü. Tahliye kararım sevinçlerle ve alkışlarla karşılandı. Tahliyemde Av. Bekir Berk'in yaptığı savunmanın büyük rolü olmuştu. Makalede geçen meş'um kelimesinin kanuna hakaret içermediğini içtihat kararlarıyla ispat etmişti. Böylece 15 günlük hapis hâli hayatım sona eriyordu. 15 gün ne imiş demeyin. Allah kimseyi düşürmesin cezaevinde kalmayanlar, cezaevinde 15 gün kalmanın ne demek olduğunu bilmezler. Cezaevinde değil on beş gün, bir gün bile kalmak bir meseledir. İnsan, özgürlüğün ve insanlığın değerini orada anlıyor.

Cezaevinden çıktıktan bir gün sonra bisikletle Aziziye Camii'nin önünden geçiyordum. Caminin önünde iki kişinin kavga ettiklerini gördüm. Bir anda beynimde şimşekler çaktı. Cezaevindeki yaşayış gözümün önünde canlandı. Kavga edenler adına üzüldüm. Gidip şu adamlara söyleyeyim, diye içimden geçti. Bu kavga ce-

zaevine girip yatmaya değer mi, diyecektim. Cezaevindeki hayat ve muamele bana öyle tesir ekmişti ki, adamların kavga neticesinde ikisinden birinin veya ikisinin de hapse gireceklerini düşünerek üzülmüştüm. Bunlar cezaevindeki şartları veya orada başlarına gelecekleri bilseler herhâlde kavga etme cesaretini gösteremezlerdi, diye düşündüm.

Cezaevinden sonra da İslâm'ın İlk Emri OKU mecmuasına ilğimiz ve hizmetimiz artarak devam etti. Bu tutuklama işi bizi yıldırmadı ve daha da kamçıladi.

Cezaevinden çıktıktan bir müddet sonra Merhum Ahmet Hilmi Nalçacı birkaç arkadaşımınla bizi odasına çağırdı. Kendisi bizim Fransızca hocamızdı. Çok saygın ve sevilen bir kimse idi, yurtiçi ve yurtdışı tecrübesi vardı. Babası Ali Rıza Nalçacı da benim hapse girmeme sebep olan mecmuanın yazarlarındandı. Hocamız bizi nasihat etmek için çağınmış. Aşırı hareketlerimiz ve okulumuzu sıkıntıya sokacak davranışlarımız pek yoktu. Buna rağmen hoca, bizimle konuşmak ihtiyacını duymuş. Önce kendi gençlik döneminde olanlardan ve katıldığı milliyetçi gösterilerden bahsetti. "Biz de vaktiyle bunları yaptık. Şimdi pişman mıyım, hayır. Yalnız o tip aşırılıkların pek faydalı olmadığı kanaatine vardım. Biraz dikkatli, temkinli ve ölçülü olursanız dâvamız ve müessesemiz için faydalı olur. Bu düşüncelerimi sizinle paylaşmak istedim." dedi. Hocamızın bize bakışını ve nasihatini hiç unutmuyorum. Sonra Konya Belediye Başkanı iken bir trafik kazasında vefat etti. Allah rahmet eylesin ve kabri cennet olsun.

Merhum Hocamız Ahmet Hilmi Nalçacı bize ve bizden sonrakilere şunu demek istiyordu: Geçici heves ve işlerle hangi etiket altında olursa olsun uğraşmayın. İlerde olaylara yön vermek ve geleceğe ışık tutmak istiyorsanız; derslerinize çalışın, ilmî araştırmalar yapın ve tefekkür edin!

Nail BÜLBÜL

Eski Mezbaha, Asker Hastanesi, Mollaoğlu Medresesi ve Üzüm Pazarı

Geçmiş günümüze taşıyan önemli kaynakların başında gelen **“Konya Tarihi”**nin yazarı İbrahim Hakkı Konyalı, vefatından kısa süre önce ziyarete geldiği şehrimizde yaptığımız sohbette eskiden Konya’da 105 tane medrese ve mahalle mektebi bulunduğunu, ancak büyük bölümünün 1920-1924 arasında çeşitli sebeplerle yıkılarak ortadan kaldırıldığını anlatmıştı. Bunlardan sadece Karatay, Sırçalı ve İnce Minare ile bir bölümü ayakta kalabilen Ali Gav Medreseleri günümüze ulaşabilmiş bulunuyor. Türbeönü’nden, Mevlânâ Çarşısı’nın solundan ve altında yer alan otoparkın girişinden başlayıp, Kadınlar Pazarı’nın önüne kadar uzanan **“Selimiye Caddesi”** nin sağ başında Mollaoğlu Medresesi’nin yerinde çocukluk yıllarımızda 10 kadar ahşap dükkân vardı. Akşam, camekânları tahta kepenkle kapatılan bu dükkânlar, 1953’te Belediye Başkanı Rüştü Özal zamanında yıkılarak, yerine sebze ko-

Üzüm Pazarı’nda 75 sene önce alışveriş yapan esnaflar. (Sağda) Eski “Dellal Pazarı”nın sırasında bakkaliye dükkânı olan Avcı’nın Himmet Ağa ve (sağdan üçüncü) Türbeönü’nde bisiklet tamiri yapan kardeşi Avcı’nın Mevlüt.

misyoncuları için 8 tane büyük mağaza yaptırılmıştı. Böylece Hasan Öztemel, Ali Hikmet Uysal ve Hasan Ulupınar gibi şehrimizin ilk sebze komisyoncuları Adana ve Mersin’den getirttikleri sebze ve meyveleri burada satmaya başlamışlardı.

Sebze komisyoncuları için mağaza yaptırıldığı küçük dükkânların bitiminde eskiden mezbaha olan, Ereğli yoluna mezbaha yapıldıktan sonra, 1950 öncesine kadar üzeri Askeri Hastane, daha sonra Elektrik Şirketi ve nikâh salonu olarak kullanılan, bir bölümü Selçukspor ile 1952’de kurulan Yeşil Sarı formalı Konyaspor’a tahsis edilen, alt katının dört cephesinde ve içerisinde çok sayıda dükkân olan büyük bir taş bina bulunuyordu. Çocukluk yıllarımızda Selimiye Caddesi’nden gelip geçerken Askerî Hastane’nin ön cephesindeki üzerleri kapalı taş balkonlarında, eskiden PTT müvezzilerinin de yağışlı havalarda giydiği kolsuz kalın kaplarını omuzlarına almış hasta askerleri oturmuş, hava alırken görürdüm. Askerî Hastane daha sonra şimdiki yerine taşınınca, alt katında sebze ve kasap dükkânları açılmıştı. Bu arada Elektrik Şirketi bir gece yandığı için halk arasında bu bina Mevlâna Çarşısı yapıncaya kadar **“Yanan hâl”** olarak anılırdı. Binada bir ara Demokrat Parti ile Osman Bölükbaşı’nın Millet Partisi de faaliyet göstermişti.

Demokrat Parti’nin ikti-

darla gelişyle birlikte şehirde başlatılan imar hareketi çerçevesinde ayrıca, eski Kadınlar Pazarı'nın yerine ve Mevlâna Çarşısı'nın Aziziye Camii'ne bakan cephesine peynir, yağ ve yoğurt pazarı ile dükkânlar inşa edilip, Kuzeyinde kalan Aziziye Camii'nden Türbeönüne giden Türbe Caddesi'nin sağındaki kemerli taş dükkânlar tamir ettirilerek korundu. Kasap Hazım Toydemir, "**Kasap Çavuş**" namıyla maruf Mehmet Telliler ve ortağı Yusuf Küçükkoçak, Kişilerin Mehmet ve Talât kardeşler, Kara Hasan, Mehmet Mıhoğlu, Mustafa Güllü, Ali Osman Ceylan, Abdürrezzak ve Abdurrahman Kapçık kardeşler, İbrahim Damar ile Osman Markupçu'nun kasap dükkânları da Elektrik Şirketi'nin alt katında ve yağ-yoğurt pazarına bakan kuzey kısmında idi. 1920'den sonra çekildiği anlaşılan bir fotoğrafta Mollaoğlu Medresesi'nin yerindeki toprak damlı dükkânlar ve fotoğraftaki gibi, yukarıda bahsettiğim mezbaha binası inşa halinde görülüyor.

Mollaoğlu Medresesi'nin yerindeki dükkânların arkasındaki boşluğun halkımız tarafından "**Üzüm Pazarı**" olarak anılması, yakın köyler ve bağlardan küfelerle getirilen üzümlerle, çuvallar içinde kurutulmuş üzümlerin burada alınıp satılıyor olmasındandır. Zamanla Kadınlar Pazarı ve Larende Caddesi üzerinde sebze hâli yapıldıktan sonra Üzüm Pazarı özelliğini kaybetse de Mevlâna Çarşısı inşa edilmeden önce 1964 yılında buradan küfe içinde Hadim'den getirilen bir küfe "**büzgülü**" üzüm aldığım pazar artık tarihe karışsa da adı yâdigâr olarak kaldı. Bilindiği gibi, Konya'da üzüm ilk önce Aladağ'da olgunlaşarak, seyyar tezgâhlarında satılırdı. "**Kecimen**" adı verilen nefis siyah kuru üzüm de Hadim ve civarında üretilir ve sonbahar aylarında "**Üzüm Pazarı**"na getirilip, kuru gıda satan bakkallar tarafından satın alınırdı. Günümüzde "**Gölge Kurusu**" sarı üzüm de Kecimen kadar ilgi görüyor. Bu arada, son

yıllarda Uzakdoğudan gelen ve çekirdeksiz olan siyah kuru üzümün, "**gen**"i ile oynandığı için tercih edilmemesi gerektiği ileri sürülüyor.

Üzüm Pazarı, Mevlâna Çarşısı yapılmak üzere kaldırılmadan önce Selimiye ve Türbe Caddelerine çıkan birer kapısı vardı. Selimiye Caddesi yönündeki kapının yanında Türbeönü'ne doğru bakkal, berber ve köşede de "**Meyhaneci Mevlüt**"ün müskirat dükkânı bulunuyor, Türbe Caddesi'ne çıkan kapısının solunda Cahit Solaklar'ın işlettiği Konya'nın ilk buz ve gazoz fabrikası, kapının sağında da bir "**katıkçı**" dükkânı yer alıyordu. Buz fabrikası kapandıktan sonra buraya Hasan ve Hüseyin Gücüyener kardeşler "**Azim Matbaası**"nı kurdular.

İşte, eski Konya'dan bir kesit. "**Geçmiş zaman olur ki, hayâli cihan değer**" buna denir.

Arkasında "Üzüm Pazarı"nın oldu Mollaoğlu Medresesi'nin yerindeki dükkânlar ve (solda) bir zamanlar Askerî Hastane olarak kullanılan eski mezbaha inşaatı.

Mevlâna Çarşısı'nın Güneyinde, Selimiye Caddesi üzerindeki eski Mezbaha (Yanan hal)

Av.
Özgen KÜÇÜKKONER

KIYMETLİ GAZETECİ İHSAN KAYSERİ'DEN İKİ YENİ KİTAP DAHA

Değerli gazeteci dostumuz durmadan çalışıyor, koşturuyor. Hiçbir maddi menfaat beklemiyor, elde etmiyor. Tek maksadı Konya'mıza hizmet etmiş insanları gençliğe tanıtmak, hizmetlerini tekrar gözer önüne sermek, onların unutulup gitmesine engel olmaktır.

Bunlardan son zamanlarda iki tanesi daha okuyucularıyla buluştu. Birisi Konya'nın duayen öğretmeni Hüseyin Köroğlu'nun hayat hikayesidir. Sayın Hüseyin Köroğlu lisede benim de fizik öğretmenimdi. Kendisi aynı zamanda bir ediptir. Beş ciltlik edebiyat tarihi isimli kitabı vardır. Ayrıca "Konya Medreseleri" isimli başka bir kitabı ve kendi sahasında yayımlanmış daha birçok eseri mevcuttur. İşte İhsan Kayseri böyle bir memleket evlâdını tanıtmış, çoğu öğrencisi olan şahısların, hocaları hakkındaki yazılarına yer vermiştir. Bu kitap 320 sahife olup güzel bir cilde sahiptir.

İhsan Kayseri dostumuz, bu sefer de bundan başka yine Konya'mızın yetiştirdiği duayen siyasetçi olan eski milletvekili merhum Haydar Koyuncu'yu tanıtan bir eser yayımlamıştır. Bu kitabın yayın tarihi pek yenidir. Mürekkebi kurumadı desek, yeridir. Bunda da İhsan Kayseri, rahmetli Haydar Koyuncu ile yaptığı bir söyleşiye geniş yer vermiştir. Bu sohbetle sorduğu suallere verilen cevaplarla Haydar Beyin avukatlığı, il

başkanlığı, siyasetçi kimliği en küçük ayrıntılarıyla tüm hayatı anlatılmış olmaktadır. Bundan başka Haydar Koyuncu'nun TBMM kürsüsünde yapmış olduğu konuşmalara, inzası bulunan kanun tekliflerine, yapmış olduğu konuşmalara, imzası bulunan kanun tekliflerine de geniş yer verilmiştir. Ayrıca büyük boy 170 sahife tutan bu kitapta çokça fotoğraf vardır. Merhum öğrenciliğinden tutun da siyasetçi olarak gittiği ülke dışı seyahatlere kadar birçok zemin ve birçok zamanda birer tarihi belgedir.

İhsan Kayseri bu kitaplarından daha önce de: Atatürk ve Konya, Türk Medeniyet Tarihinde Ahilik, Doğumunun 120. Yılında Mehmet Muhlis Koner, Konuşa Konuşa (Av. Özgen Küçükkoner'in Hayatı ve Hatıraları, Konyalı bir Gazeteci Mehmet Gazel, Konya'nın Duayen Öğretmeni Hüseyin Köroğlu isimli altı kitap yayımlamıştır. Pek yakında "Arif Etik Hoca" hakkında bir eser daha yayımlayacaktır. Böylece gençlere armağan ettiği eser sayısı yediyi bulacaktır. Bu vesileyle kadim dostum, arkadaşım İhsan Kayseri'ye daha nice eserlere imza atmasını diler, hocamız Hüseyin Köroğlu'na uzun ömürler diler, merhum Haydar Koyuncu ağabeyimize de Allah'tan gani gani rahmet niyaz ederim.